

Гоголіна Ю. О.

*старший викладач кафедри порівняльної філології східних
та англomовних країн*

*Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНУ «КОМІЧНОГО» В КИТАЙСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРИ: ІСТОРИЧНИЙ ТА ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Феномен «комічного» в китайській літературі має глибокі історичні корені та багатовимірну структуру. Одним із перших, хто звернувся до цієї категорії, був видатний китайський історик і письменник Сима Цянь. У своєму монументальному творі «Історичні записки» («Ши цзі», 104–90 рр. до н.е.) він присвятив розділ «Комічні життєписи» («滑稽列傳») аналізу комічних елементів. Згідно з його дослідженнями, комічне тісно пов'язане з позитивними емоціями та проявляється у химерних рухах, незвичних словах чи зовнішніх рисах особистостей [1].

Сима Цянь ілюструє свої тези прикладами нестандартної зовнішності (наприклад, надто високий або низький зріст) чи манери висловлюватися, що вирізняли окремих історичних осіб. Деякі сучасні дослідники вважають цей розділ не лише історично достовірним, але й цілеспрямовано створеним для розважання читачів, підкреслюючи його можливу художню автономність як комічного твору.

Подальший розвиток категорії «комічного» знайшов своє відображення у трактаті «Різьблений дракон літературної думки» (501–502 рр. н.е.), де цей феномен описується як явище, що відхиляється від норми й містить прихований гумористичний зміст [3, с.47–48]. Ці характеристики сприяли формуванню окремих комічних жанрів у період «Воюючих царств», коли виникли гумористичні вірші, оповідання, комедії, а також такі жанри, як шочан і піншу. Однак найперші згадки комічних елементів у китайській літературі датуються ще періодом створення «Книги пісень» («Шицзін», XI–VI ст. до н.е.) [4, с. 19].

Особливості категоризації «комічного» у китайській літературі

Категорія «комічного» в китайській літературі відзначається складною структурою, що проявляється у багатстві термінів і класифікацій. Зокрема, поняття «сатира» (讽刺, 冷嘲热讽), «іронія» (反讽, 反语, 冷嘲) та «сарказм» (挖苦, 辛辣) мають відмінності, однак найчастіше об'єднуються під узагальненим терміном 讽刺 (фенцзі). Це свідчить про тенденцію до інтеграції різних форм комічного у межах

спільного дискурсу. Показово, що термін 讽刺 з'явився значно раніше, ніж 幽默 (гумор), який закріпився в китайській мові лише у ХХ столітті після виходу праці Лін Юйтана «Теорія гумору» [5].

Термін 讽刺 вперше зустрічається у «Різьбленому драконі літературної думки», де він визначається як мистецтво викриття недоліків через осміяння, що супроводжується використанням таких художніх засобів, як гіпербола, метафора та літота. Водночас, поняття 幽默, яке початково означало «тихий» або «безмовний», лише згодом стало позначати гумор як форму комічного.

Класифікація гумору у китайській традиції

На відміну від європейської традиції, китайський підхід до гумору передбачає розподіл на декілька рівнів. Китайський дослідник Сюе Баоцунь запропонував класифікацію, що включає три основні типи гумору:

– М'який гумор: викликає легкі позитивні емоції, часто представлений у формі ієрогліфічних загадок, парних написів (дуйлянь) чи гумористичних віршів.

– Середній гумор: має сатиричну спрямованість із прихованим змістом, характерним для жанрів, як-от сяншен чи класична комедія.

– Жорсткий гумор: вирізняється прямолінійністю й різкістю, часто містить викривальні фрази, що викликають у читача сильні емоції [6, с. 34].

Окрім цього, китайська теорія гумору включає специфічні види, такі як чорний гумор і плаский гумор. У контексті східного метафоричного мислення ці категорії асоціюються з різними смаковими якостями:

1. Іронія – кисла;
2. Сатира – гостра;
3. Сарказм – пекучий, гіркий;
4. Гумор – солодкий;
5. Чорний гумор – солоний;
6. Плаский гумор – прісний [7, с. 28].

Унікальні риси китайської традиції аналізу «комічного»

1. Особлива класифікація: у китайській літературі іронія, сарказм і сатира часто розглядаються як єдиний феномен (讽刺), що свідчить про відмінності від європейської традиції.

2. Пріоритетність сатиричного аспекту: тривала історія категорії 讽刺 підкреслює орієнтованість китайського гумору на викриття людських і суспільних недоліків.

3. Розподіл за рівнями: виділення м'якого, середнього, жорсткого, чорного та плаского гумору демонструє багатогранність китайської традиції та врахування емоційної інтенсивності кожного виду.

Таким чином, феномен «комічного» у китайській літературі є невід’ємною частиною культурно-історичного спадку Китаю, відображаючи унікальність його естетичних і суспільних цінностей.

Література:

1. 司马迁. 史记. URL: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/I/Syma_Tsjan/Tom_IX/frametext126.htm.
2. 陈桐生. 史记·滑稽列传. 社科版, 1997.
3. 刘勰. 文心雕龙. 上海, 上海古籍出版社. 1900. URL: <https://ctext.org/wenxin-diaolong/zhs>.
4. 王泐, 汪景寿, 藤田香. 中国相声史. 北京, 北京燕山出版社, 1995.
5. 林语堂. 中国人. 浙江: 浙江人民出版社, 1980.
6. 薛宝琨. 中国的相声. 北京, 人民出版社, 1985.
7. 苏雪林. 幽默大师论幽默. 北京, 国际航空报出版社, 2009.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-464-4-57>

Дудар Я. О.

*асистентка кафедри порівняльної філології східних
та англомовних країн*

*Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМА ПЕРІОДИЗАЦІЇ ТВОРЧОСТІ КЕНДЗАБУРО ОЕ

Життя і творчий шлях Кендзабуро Ое охоплює цілих три історичних епохи Японії, що були насичені найбільшими викликами минулого і початку цього століття. Твори письменника представляють унікальний синтез японської літературної традиції та західної літературної думки.

Проблема періодизації творчості письменника дотепер спеціально не розглядалась в чисельних дослідженнях, присвячених творчості Ое. Такі відомі літературознавці як М. Одзакі, Кудо, Шібата С., Окута Т., Ето Дз., Каратані К., Акіра А., М. Вілсон, С. Нап’ер, Я. Клермонт, Ф. Джеймсон, С. Снайдер, Ф. Габріель, Р. Тачібана, концентруються у своїх роботах на окремих творах, або на дослідженні окремого проблемо-тематичного дискурсу романів Ое.

Питання періодизації творчості Ое і її комплексного вивчення є ключем до дослідження концепції «пізнього стилю» в літературі.